پەلەستىنلىكلەر ۋە ئەرەب دۇنياسى

ئەركىن سىدىق
2014 ـ يىلى 8 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى

ئەنگلىيە «خۇففىڭتون پوچتا گېزىتى» (Huffington Post UK) نىڭ سىياسىي دىرېكتورى مەھدى ھەسەن 2014 ـ يىلى 8 ـ ئاۋغۇستتا كۈنى بىر پارچە ماقالە ئېلان قىلىپ، ئەرەب دۇنياسىنىڭ ھازىر پەلەستىنلىكلەرگە قاراتقان مۇئامىلىسىدىكى بىر قىسىم سىرلارنى ئېچىپ بەردى [1] (ئەگەر سىز مەھدى ھەسەننىڭ كىملىكىنى بىلمىسىڭىز، مېنىڭ «ياسىر قازى بىلەن تونىي بلايېرنىڭ مۇنازىرىسى» دېگەن ماقالەمنى بىر قېتىم ئوقۇپ چىقىڭ). مەن مەزكۇر ماقالىدا ئالدى بىلەن مەھدى ھەسەننىڭ ئاشۇ ماقالىسىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى تونۇشتۇرىمەن، ئاندىن ياسىر قازىنىڭ يېقىندا ئۆزىنىڭ فېيىسبۇك (Facebook) تېمىغا چىقىرىپ قويغان [2]، ئىسلامدا روزىنى تولۇقلاپ تۇتۇش قائىدىسى ھەققىدىكى بىر قىسقا يازمىسىنىڭ مەزمۇنىنى بايان قىلىپ ئۆتىمەن.

1. ئەرەب دۇنياسىنىڭ پەلەستىنلىكلەرگە تۇتقان پوزىتسىيىسى

ئامېرىكىنىڭ سابىق پرېزىدېنتلىرى كلىنتون بىلەن بۇشقا ئوتتۇرا شەرق مەسىلىسىدە مەسلىھەتچى بولۇپ ئىشلىگەن ئارون داۋىد مىللېر (Aaron David Miller) 30 ـ ئىيۇل كۈنى «نيۇ يورك دەۋر گېزىتى» دە مۇنداق دېدى: «ھازىر شۇنچە كۆپ ئەرەب ئەللىرى بىر تەرەپتىن گازادىكى قىرغىنچىلىق ۋە بۇزغۇنچىلىقلارغا رازى بولۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن خاماسنى ئىككى مۇشتى بىلەن ئۇرۇۋاتىدۇ. مەن ئۆز ئۆمرۈمدە بۇنداق بىر ئەھۋالنى كۆرۈپ باقمىغان.» ئۇ يەنە مۇنداق دېدى: ئۇلارنىڭ سۈكۈتىنىڭ دەرىجىسى «ھەممە ئادەملەرنىڭ قۇلاقلىرى گاس بولۇپ قالغاندەك بىر دەرىجىدە ئېغىر.»

ئەمما، ئۇلارنىڭ سۈكۈتتە تۇرۇشى ئىشنىڭ يامان يېرى ئەمەس بولۇپ، يامان يېرى ئۇلارنىڭ شېرىكلىكىدۇر. ئۇلارنىڭ گازا پۇقرالىرى كوللېكتىپ ھالدا ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەن جازانى «قامال قىلىش» دەپ ئاتىشىدۇر. ئىسرائىلىيە ئەمەلدارلىرى ئامېرىكىلىق ئەمەلدارلارغا ئۆزلىرىنىڭ گازانىڭ ئىقتىسادىنى يىمىرىلىپ چۈشۈش گىردابىغا ئاپىرىپ قويۇپ، ئەمما ھاڭغا چۈشۈرۈۋەتمەي تۇتۇپ تۇرغانلىقىنى دەپ ماختىنىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. ئەمما ئۇلار باشقىلارنىڭ ياردىمىسىز گازانى 7 يىل بېسىپ تۇرالمايتتى.

ئىسرائىلىيە گازانىڭ ئاران 3 تەرىپىنى كونترول قىلىدۇ. تۆتىنچى تەرىپىنى بولسا ئۆزىنى «ئەرەب دۇنياسىنىڭ يۈرىكى» دەپ ئاتىۋالغان مىسىر كونترول قىلىدۇ. ئەمما مىسىر ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ باش مارشالىدىن گېنېراللىرىغىچە بولغان ئەمەلدارلىرىنىڭ ھەممىسى ئىسرائىلىيىنىڭ گازالىقلارنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈشىگە شېرىك بولۇپ كېلىۋاتىدۇ. مۇسۇلمانلار

قىرغىنداشلىق تەشكىلاتىنىڭ سابىق پرېزىدېنتى مۇھەممەد مۇرسى 2012 ـ 2013 ـ يىللىرى گازاغا قارىتىلغان قامالنى يېنىكلەشتۈرۈشنى ئويلاشقان بولۇشى مۇمكىن. ئەمما بۇ يىل 5 ـ ئايدا سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىپ مىسىرنىڭ پرېزىدېنتلىقىنى قولغا چۈشۈرگەن سىسى بولسا مۇسۇلمانلار قىرغىنداشلىق تەشكىلاتى بىلەن ئۇلارنىڭ بىر تارمىقى بولغان خاماسنىڭ ئەشەددىي دۈشمىنىدۇر.

يېقىنقى بىر قانچە ئايدىن بۇيان، مىسىرلىقلار گازا بىلەن بولغان چېگرىنى قايتىدىن تاقاپ، گازالىقلارنىڭ ھايات يولى بولغان تونىللارنى ئاساسەن ۋەيران قىلىۋەتتى، ھەمدە ئاران 140 نەپەر يارىلانغان پەلەستىنلىكنىڭ گازا ـ مىسىر چېگرىسىدىن ئۆتۈپ، مىسىرغا كىرىشىگە يول قويدى. دېمەك، گازانىڭ قامال قىلىنىشى ئىسرائىلىيە بىلەن مىسىر تەڭ سادىر قىلغان جىنايەتتۇر.

ئەمدى سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ تۇتقان مەيدانىغا قاراپ باقايلى. «خۇفىڭتون پوچتا گېزىتى» نىڭ پېشقەدەم چەت ئەل مۇخبىرى داۋىد ھارست (David Hearst) نىڭ «سەئۇدى پادىشاھىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن گازاغا قارىتا ئېلىپ بېرىلغان ھۇجۇم» دېگەن تور ماقالىسىدە دېيىلىشىچە، ئىسرائىلىيە دۆلەت ئەمەلدارلىرى بىلەن سەئۇدىنىڭ جاسۇس ئورگانلىرى ئەمەلدارلىرى داۋاملىق ئۇچرىشىپ تۇرىدىكەن.

بىرىنچى ئاۋغۇست كۈنى سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ پادىشاھى ئابدۇللاھ بىر باياناتى ئېلان قىلىپ، گازادىكى ئۆلتۈرۈشلەرنى «كوللېكتىپ قىرغىنچىلىق» دەپ ئەيىبلىدى، ئەمما ئىسرائىلىيىنى بىۋاستە ئەيىبلىمىدى، ھەمدە ئىسرائىلىيىگە قارشى ھېچ قانداق كونكرېت تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويمىدى. سەئۇدىنىڭ باش مۇفتىسى بولسا پەلەستىنلىكلەرنى قوللاش يۈزىسىدىن ئېلىپ بېرىلىدىغان نامايىشلارنى «قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرىدىغان ئىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس بولۇپ، پەلەستىنلىكلەرگە ھېچ قانداق ياردىمى بولمايدۇ»، دەپ چەكلىدى.

سۈرىيەدە بولسا، ئەسەدنىڭ شەپقەتسىز ئارمىيىسى دەمەشقنىڭ چېگرا رايونى يارمۇك (Yarmouk) تىكى پەلەستىنلىك پاناھلانغۇچىلارنى بومباردىمان قىلدى، ۋە ئاشۇ پەلەستىنلىكلەر تۇرۇۋاتقان يەرلەرنى بېسىۋالدى. ھەمدە ئۇلارنى مۈشۈك ۋە ئىتلارنىڭ گۆشىنى يەپ، ئۆز جانلىرىنى ساقلاپ قېلىشقا قىستاپ، ئۇرۇش جىنايەتلىرىنى سادىر قىلدى.

قالغان ئەرەب ئەللىرى قىلغان ياخشىراق ئىشلارمۇ مەۋجۇت ئەمەس. لىۋىيەدە 400 مىڭدىن ئارتۇق پەلەستىنلىك پاناھلانغۇچىلار بار بولۇپ، ئۇلار ئىنتايىن قورقۇنچلۇق شارائىت ئىچىدە تۇرۇۋاتىدۇ. لىۋىيە قانۇنى ئۇلارنىڭ ھۆكۈمەت ئورگانلىرىدا ئىشلىشىنى، ھۆكۈمەتكە قارايدىغان دوختۇرخانىلاردا داۋالىنىشىنى، ھۆكۈمەت مەكتەپلىرىدە ئوقۇشىنى ۋە ئۆي سېتىۋېلىشىنى مەنئى قىلىدۇ.

ئىئوردانىيىدىكى ئېتىنىك خەلق پەلەستىنلىكنى ئۆچ كۆرىدۇ. ياسىر ئارافات سادام ھۈسەيىننى قوللىغانلىقى ئۈچۈن، كۇۋەيتتە 1991 ـ يىلىدىكى پارس قولتۇقى ئۇرۇشىدىن كېيىن 200 مىڭ پەلەستىنلىكلەر ئىئوردانىيە چېگرىسىدىن قوغلاپ چىقىرىلدى. تۆت مىڭدىن ئارتۇق

پەلەستىنلىكلەر ئىئوردانىيىنىڭ تەرتىپنى قوغدىغۇچى ئەسكەرلىرى تەرىپىدىن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلدى.

بىر داڭلىق تارىخشۇناسنىڭ يېزىشچە، ئىئوردانىيە پادىشاھى ئابدۇللاھ مەخپىي ھالدا ئىسرائىلىيە بىلەن بىرلىشىپ، پەلەستىنلىكلەرنىڭ 1948-يىلى بىر مۇستەقىل دۆلەت قۇرۇشىغا توسقۇنلۇق قىلغان ئىكەن.

1945-يىلىدىن بۇيان پەلەستىن مەسىلىسى ئەرەب بىرلىكىنىڭ كۈن تەرتىپىدىكى ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدىغان مەسىلە بولۇپ كەلگەن بولسىمۇ، پەلەستىن داۋاسىغا بولغان ئىدېئولوگىيە جەھەتتىكى ۋەدىلەر ھەرگىزمۇ ئۇنۇملۇك ياردەمگە ئايلىنىپ باقمىدى.

ھازىر ئەرەب دۇنياسىنىڭ مۇتلەق كۆپ ساندىكى، سايلامدىن ئۆتمەي ۋۇجۇدقا كەلگەن لىدېرلىرى (دۆلەت باشلىقلىرى) ئىسرائىلىيە ئارمىيىسىگە قارىغاندا مۇسۇلمانلار قېرىنداشلىق تەشكىلاتى بىلەن خاماسنى ئۆز ھۆكۈمرانلىقلىرى ئۈچۈن چوڭراق تەھدىت، دەپ ھېسابلايدۇ. يالغۇز قاتار خەلىپىلىكىلا يۇقىرىقى ئىككى گۇرۇپپا بىلەن يېقىن مۇناسىۋەت ساقلاۋاتقان بولۇپ، قالغان ئەرەب ئەللىرىنىڭ دۆلەت ئەمەلدارلىرى بولسا ئىسرائىلىيىنىڭ گازادىكى سۇننىيلەر بىلەن ئىراندىكى شىئەلەرنى تەلتۆكۈس يوقىتىپ بېرىشنى ئۈمىد قىلىدۇ.

شۇڭلاشقا، بۇ مەسىلىدىكى ھەقىقەت شۇكى، گازادىكى پەلەستىنلىكلەرنىڭ كوللېكتىپ ھالدا جازاغا ئۇچرىشىنى ئىسرائىلىيىنىڭ يېتەكچىلىكى، مىسىرنىڭ ئىجرا قىلىشى ۋە سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ قوللىشى ئاساسىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان بىر كوللېكتىپ ھەرىكەت كەلتۈرۈپ چىقىرىۋاتىدۇ.

بىچارە پەلەستىنلىكلەرنىڭ زېمىنى يەھۇدىي دۆلىتى تەرىپىدىن بېسىۋېلىندى. ئۇلارنىڭ داۋاسى بولسا ئەرەب دۇنياسى تەرىپىدىن پۈتۈنلەي ۋاز كېچىلدى.

مەھدى ھەسەننىڭ ماقالىسىدىكى مەزمۇنلار مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشتى.

2. روزىنى تولۇقلاپ تۇتۇش قائىدىسى

يېقىندا چەت ئەلدىكى بىر مۇسۇلمان ياسىر قازىدىن ئىسلامدىكى روزىنى تولۇقلاپ تۇتۇش ھەققىدە بىر سوئال سورىغان بولۇپ، ياسىر قازى ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ فېيىسبۇك (Facebook) تېمىدا 2014-يىلى 5-ئاۋغۇست كۈنى جاۋاب بەردى. مەن تۆۋەندە ئاشۇ جاۋابنىڭ مەزمۇنىنى بايان قىلىپ ئۆتىمەن.

ئىسلام كالېندارىنىڭ 10-ئېيى «شەۋۋال» (Shawwal) دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ ئەرەبچە سۆزنىڭ مەنىسى «كۆتۈرۈش» بولۇپ، چىشى تۆگە (she_camels) لەر ھەر يىلىنىڭ مۇشۇ مەزگىلىدە بوغاز بولىدىغانلىقى ئۈچۈن 10-ئايغا ئاشۇنداق نام بېرىلىپ قالغان [3]. 2014-يىلىنىڭ شەۋۋال ئېيى 28-ئىيۇل كۈنى باشلىنىپ، 26-ئاۋغۇست كۈنى ئاخىرلىشىدۇ. بىر قىسىم مۇسۇلمانلار

روزا ھېيتىنىڭ ئەتىسىدىن باشلىنىدىغان شەۋۋال ئېيىدا ئاشۇ 6 كۈنلۈك روزىنى تۇتىدۇ. رامىزان ئېيىنىڭ ھەممىسىدە روزا تۇتۇپ، ئاندىن مۇشۇ 6 كۈنلۈك روزىنىمۇ تۇتۇش پۈتۈن بىر يىل روزا تۇتقانلىق بىلەن باراۋەر بولىدۇ. مۇشۇنداق بىر ئىسلام ئەنئەنىسىنىڭ مەۋجۇت بولۇشىدىكى سەۋەب، بىر ئادەم قىلغان ھەر بىر ياخشىلىققا ئاللاھ 10 ھەسسە مۇكاپات بېرىدۇ. رامىزاندا 30 كۈن روزا تۇتۇپ، ئاندىن بۇ 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنىمۇ تۇتقاندا، مۇسۇلمانلار پۈتۈن بىر يىل روزا تۇتقان بىلەن باراۋەر مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ [3].

ياسىر قازىدىن سورالغان سوئال مۇنداق:

شەيخ، مەن رامىزاننىڭ بىر قىسىم روزىلىرىنى تولۇقلاپ تۇتىمسام بولمايتتى، ئەمما مېنىڭ شەۋۋالنىڭ 6 كۈنلۈك روزىسىنىمۇ تۇتقۇم بار. مەن شەۋۋالنىڭ 6 كۈنلۈك روزىسىنى تۇتۇشتىن بۇرۇن رامىزاندا تۇتالمىغان روزىنى ئالدى بىلەن تولۇقلاپ تۇتۇۋېتىشىم كېرەكمۇ؟

تۆۋەندىكىسى ياسىر قازىنىڭ جاۋابى:

ئۆلىمالارنىڭ بۇ مەسىلە ئۈستىدىكى پىكىرلىرىنى ئىككى چوڭ تۈرگە ئايرىشقا بولىدۇ. ھەنەفىي، شافىئىي ۋە مالىكىي (Hanafi, Shafi’i and Maliki) مەزھەپلىرىدىكى ئۆلىمالار 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنى ئالدىدا تۇتۇپ، تولۇقلاپ تۇتۇلىدىغان رامىزان روزىلىرىنى باشقا بىر ۋاقىتتا تولۇقلاشقا يول قويىدۇ. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، رامىزاندا تۇتالماي قالغان روزىلارنى تولۇقلاشقا مەخسۇس بەلگىلەپ بېرىلگەن ۋاقىت يوق. شۇنداق بولغاچقا، بىر ئادەم ئالدى بىلەن 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنى تۇتۇپ، رامىزان روزىسىنى ئاشۇ بىر يىلنىڭ ئىچىدىكى كېيىنكى ۋاقىتلاردا تولۇقلاپ تۇتۇۋالسا بولۇۋېرىدۇ.

شۇڭلاشقا، ئۆلىمالارنىڭ كۆپىنچىسى 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنى ئالدىدا تۇتۇپ، ئاندىن تۇتالماي قالغان رامىزان روزىسىنى تۇتسا بولىدۇ، دەپ قارايدۇ، دېسەك خاتالاشمايمىز.

يەنە بىر تەرەپتىن، ھەنبەلى (Hanbali) مەزھىپىنىڭ ئۆلچەملىك مەيدانى «روزا تۇتالمىغان رامىزان كۈنلىرىنىڭ روزىلىرىنى تولۇقلىۋەتمەي تۇرۇپ، 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنى تۇتسا بولمايدۇ» دېگەندىن ئىبارەت (ھەنبەلى گۇرۇھىدىكى ئاز سانلىق كىشىلەر بۇ كۆز-قاراشقا قوشۇلمايدۇ). ئۇلار بۇ چۈشەنچىنى تۆۋەندىكى ھەدىستىن كەلتۈرۈپ چىقارغان: «رامىزان روزىسىنى تۇتۇپ، ئاندىن كېيىن 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنى تۇتقانلار خۇددى پۈتۈن بىر يىل روزا تۇتقاندەك (مۇكاپاتلىنىدۇ).» ئۇلارنىڭ چۈشەندۈرۈشىگە ئاساسلانغاندا، «رامىزان ئېيىدىكى بەزى كۈنلەردە روزا تۇتالمىغانلار پۈتۈن رامىزان ئېيىدا روزىنى تولۇق تۇتمىغان بولىدۇ، شۇڭلاشقا ئۇنداق ئادەم رامىزان روزىسىنى تولۇقلىمىغىچە يۇقىرىدىكى ھەدىس ئۇنىڭغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ.»

شۇڭلاشقا، يۇقىرىدىكى ئىككى خىل كۆز-قاراشنىڭ ھەر ئىككىسىنىڭ ئورۇنلۇق تەرەپلىرى بار. ئەمما، ناھايىتى روشەنكى، بۇنداق ئەھۋالدا مەجبۇرىيەتنى 1-ئورۇنغا قويۇپ، تۇتالماي قالغان روزىنى ئالدىدا تولۇقلاش، سۈننەتكە ئاساسەن 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنى تۇتۇشتىن ياخشىراقتۇر.

ئىلاۋە: بۇ يەردە ياسىر قازى ھەنبەلى گۇرۇھىنىڭ كۆز-قارىشىغا قوشۇلىدىكەن.

شۇنداقلا، شۇنىمۇ تونۇپ يېتىش كېرەككى، 6 كۈنلۈك شەۋۋال روزىسىنى بىر-بىرىنىڭ كەينىگە ئۇلاپ تۇتۇپ تۈگىتىش شەرت ئەمەس. ئۇ 6 كۈنلۈك روزىنى شەۋۋال ئېيىنىڭ ئىچىدىكى قايسى كۈندە تۇتسا بولۇۋېرىدۇ.

ھەممىنى بىلگۈچى ئاللاھتۇر.

بۇ ماقالىنى ھېچكىمدىن سورىماي، مەنبەسىنى بەرگەن ئاساستا باشقا ھەر قانداق تورغا چىقارسىڭىز، ياكى ئېلكىتابقا ئوخشاش باشقا ھەر قانداق شەكىلدە ئىشلەتسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. بۇ ماقالە بارلىق ئۇيغۇرلارغا مەنسۇپ.

پايدىلىنىش ماتېرىياللىرى:

[1] From Egypt to Saudi Arabia, the Arab World Has Abandoned the Palestinians
http://www.huffingtonpost.co.uk/mehdi_hasan/from_egypt_to_saudi_arabi_b_5662098.html?1407511876&ncid=tweetlnkushpmg00000067

[2]ياسىر قازىنىڭ فېيىسبۇك تېمى (5-8-2014):
https://www.facebook.com/yasir.qadhi

[3] Shawwal: http://en.wikipedia.org/wiki/Shawwal

1 ـ رەسىم: مەھدى ھەسەن فېيىسبۇك (Facebook) دەپتىرىنىڭ باش ـ بەت كۆرۈنۈشى